

Milieu-eisen: een gevaar voor continuïteit van bedrijven

Jaap van Os, Willy Baltussen, LEI, gedetacheerd bij het PV.

Voor enkele duizenden varkensbedrijven zullen de extra milieukosten zo zwaar drukken op de financiële resultaten, dat deze bedrijven in continuïteitsgevaar zullen komen. Het zijn vooral de bedrijven met hoge financieringslasten, die door de extra milieukosten in continuïteitsgevaar komen. Hoewel de extra milieukosten in concentratiegebieden hoger zijn dan daarbuiten, leidt dit in de concentratiegebieden niet tot een groter percentage bedrijven dat in continuïteitsgevaar komt. Dit blijkt uit een studie die het LEI-DLO heeft verricht naar de omvang van de milieukosten in het jaar 2000 voor veehouderijbedrijven in Nederland.

In de komende jaren zal het overheidsbeleid ter bescherming van het milieu geleidelijk aangescherpt worden:

- het uitrijverbod zal verder verlengd worden;
- de fosfaatnormen per ha worden gebaseerd op onttrekkingsnormen;
- mogelijk komen er ook stikstofnormen voor landbouwgronden;
- de ammoniakemissie zal met ongeveer 70% verlaagd moeten worden,

Methoden en berekeningswijze

Voor bedrijven met varkens in het LEI-boekhoudnet zijn berekeningen gemaakt van de stijging van de milieukosten. De varkenshouderijbedrijven in het LEI-boekhoudnet vormen een representatieve steekproef van de 15000 bedrijven met varkens in Nederland, waarop de varkenshouderij een flink aandeel van het bedrijf uitmaakt. Tevens is nagegaan wat de gevolgen voor de continuïteit van bedrijven kunnen zijn. Met andere woorden, hoeveel bedrijven zullen naar alle waarschijnlijkheid de milieukosten niet kunnen dragen.

Als gevolg van de huidige milieumaatregelen maken veehouderijbedrijven nu reeds extra kosten ten behoeve van het milieu. De kosten voor landbouwkundig gebruik van mest (enkele maanden opslag en bovengronds verspreiden) vallen daar niet onder. Voor 1988/89 bestaan de milieukosten uit:

- mestafzetkosten (gecorrigeerd voor besparing op uitrijkosten);
- betaalde overschotheffing;
- kosten voor mestopslag buiten de stal.

Voor het jaar 2000 zijn voor dezelfde bedrijven als in 88/89 normatieve berekeningen gemaakt van de extra milieukosten. Normatief wil zeggen, dat uitgegaan is van vaste bedragen per dier of per ton mestoverschot. Per bedrijf wordt berekend hoe groot het mestoverschot in 2000 is. Vervolgens wordt per bedrijf bepaald of het bedrijf kan voldoen aan de rente- en aflossingsverplichtingen in situaties met en zonder extra milieukosten. Verondersteld is, dat een bedrijf in continuïteitsgevaar komt, als de ondernemer de rente en aflossing niet meer kan betalen. Het is afhankelijk van de vermogenspositie wanneer een bedrijf in continuïteitsgevaar gedwongen wordt te stoppen. Met een groter eigen vermogen kan de bedrijfsvoering langer worden voortgezet.

Uitgangspunten

Uitgangspunten voor de berekeningen voor het jaar 2000:

- Er wordt duurder, mineralenarm voer gebruikt.
- Het (drink)waterbruik wordt beperkt, waardoor de mestproductie lager wordt.
- De ammoniakemissie uit de stal wordt beperkt met een (relatief dure) ingrijpende wijziging in het stalsysteem. ►

- Als gevolg van de sterke verlaging van de bemestingsnormen zijn er in 2000 weinig mogelijkheden voor plaatsing van varkensmest in andere regio's, zodat ruim de helft van de varkensmest verwerkt moet worden. De rest wordt voldoende lang afgedekt opgeslagen en emissie-arm uitgereden, deels op het eigen bedrijf en deels op andere bedrijven, dichtbij en ver weg.
- Per bedrijf wordt, uitgaande van de reeds aanwezige opslagcapaciteit, berekend of er nog extra mestopslagcapaciteit nodig is.
- De kosten voor mestvetwerking worden betaald (behalve de subsidies) door de boeren met een mestoverschot.

Milieukosten nu en in 2000

In tabel 1 zijn de gemiddelde milieukosten per varkensbedrijf in 88/89 weergegeven. Daaruit blijkt dat het grootste deel van de milieukosten (gemiddeld ongeveer 3000 gulden) bestaat uit de betaalde overschotheffing, en een klein deel uit extra mestopslagkosten. De kosten voor mestafzet worden grotendeels gecompenseerd door de besparing op de uitrijkosten en de mestverkopen.

Uit tabel 2 blijkt, dat de milieukosten in 2000 ten opzichte van 88/89 gemiddeld met ongeveer 45000 gulden per bedrijf per jaar toenemen. De overschotheffing neemt af, doordat

Tabel 1 **Gemiddelde milieukosten van varkenshouderijbedrijven in 88/89 met gemiddeld 304 vleesvarkens en 89 zeugen (in gulden per bedrijf per jaar).**

mestafzetkosten	2442
mestverkopen	-288
besparing uitrijkosten	-2067
gecorrigeerde afzetkosten	87
overschotheffing	1873
kosten mestopslag buiten de stal	976
	2936

mineralenarm voer verstrekt wordt. Doordat er minder mest op het eigen bedrijf mag worden aangewend, worden de kosten voor opslag en aanwending van mest op het eigen bedrijf lager. Dit ondanks de hogere kosten per ton door het emissie-arme aanwenden van de mest.

De grootste kostenposten in 2000 zijn de kosten voor aanpassingen van de stallen en de mestafzetkosten. Zowel voor mestvetwerking als voor emissie-arme stalsystemen is het technisch onderzoek in volle gang. Dit betekent, dat de daarvoor gekozen uitgangspunten nog onzeker zijn. Als voor beide maatregelen goedkope alternatieven gevonden worden, kunnen de extra milieukosten in 2000 wel f 20.000,- per jaar lager uitvallen dan de basisberekening in tabel 2. Als de stand van de techniek op het huidige peil blijft, zullen de extra milieukosten echter f 20.000,- per jaar hoger uitvallen dan in tabel 2 is berekend.

Gevolgen voor de continuïteit

Vooropgesteld kan worden, dat alle bedrijven te maken zullen krijgen met een flinke stijging van de kosten (5 tot 12%). Dit betekent een grote aanslag op het inkomen als er verder niets verandert. Zonder extra milieukosten verkeert reeds ruim 20% van de bedrijven in continuïteitsgevaar. Deze bedrijven zijn gemiddeld wat kleiner en hebben een slechtere rentabiliteit (opbrengsten/kosten verhouding) dan de overige bedrijven. Door de extra milieukosten zal ongeveer 15 tot 45% van de varkenshouderijbedrijven **extra** in continuïteitsgevaar komen (zie tabel 3). Dit betreffen tussen de 2000 tot 7000 bedrijven.

De bedrijven die door de extra milieukosten in continuïteitsgevaar komen, hebben ongeveer even hoge extra milieukosten als de andere bedrijven en ongeveer dezelfde rentabiliteit. Het aandeel eigen vermogen in het totale vermogen is echter veel lager, waardoor bij deze bedrijven de financieringslasten veel hoger zijn.

Hoewel de extra milieukosten in de concentratiegebieden aanmerkelijk hoger zijn dan in de overige gebieden, is het percentage bedrijven dat in continuïteitsgevaar komt door de extra

milieukosten in de concentratiegebieden niet groter. Dit omdat de rentabiliteit van de bedrijven in de concentratiegebieden beter is. Ook blijkt er nauwelijks verschil te zijn in het percentage bedrijven, dat in continuïteitsgevaar komt bij de gespecialiseerde varkensbedrijven en bij gemengde bedrijven met varkens,

Gevolgen voor de sector

Geconcludeerd kan worden, dat de toename van de milieukosten zal leiden tot minimaal een verdubbeling van de bedrijfsbeëindigingen in de varkenssector ten opzichte van de voorafgaande jaren. Een deel van de stoppende bedrijven zal worden voortgezet door anderen en, uitgaande van een verplaatsingsbesluit, zal een deel kunnen worden overgenomen door de blijvende bedrijven. Daardoor zou een schaalvergroting kunnen optreden, waardoor de milieukosten beter gedragen kunnen worden. Het is echter de vraag in hoeverre een dergelijke schaalvergroting nog mogelijk is als gevolg van de beperkingen, die de ecologische richtlijn in het kader van de hinderwet aan de bedrijven oplegt. Doordat bij het huidige verplaatsingsbesluit een

deel van de mestproductierechten aan de grond gebonden blijft, zal het overnemen van productierechten van stoppende bedrijven vaak gepaard gaan met verlies van een deel van de productierechten. Dit zou kunnen resulteren in hogere opbrengstprijzen. De verhoging van de opbrengstprijzen als gevolg van een kleinere varkensstapel in Nederland zal waarschijnlijk zeer klein zijn. Dit komt doordat een groot deel van de Nederlandse varkensproductie op de EG-markt terecht komt, waarvan de Nederlandse productie slechts een beperkt deel uitmaakt. Op dit moment lijkt het nog niet waarschijnlijk dat de varkensproductie in andere EG-landen met vergelijkbaar hoge milieukosten geconfronteerd wordt.

Van dit onderzoek is een publikatie verschenen met als titel: "Gevolgen van milieumaatregelen voor de continuïteit van veehouderijbedrijven". Deze is te bestellen door het overmaken van f 16,50 op postrekening 4 12235 van het Landbouw-Economisch Instituut te Den Haag, onder vermelding van Publikatie 3.150 ■

Tabel 2 **Berekende gemiddelde extra milieukosten voor varkenshouderijbedrijven in 2000 (in gld per bedrijf per jaar), uitgaande van de bedrijven in 88189.**

extra voerkosten	4300
extra overschotheffing	-300
verkleining mestvolume	3100
stalaanpassing voor beperking ammoniak-emissie	6000
extra opslagkosten op eigen bedrijf	-700
extra aanwendingskosten op eigen bedrijf	-1400
extra mestafzetkosten	23 800
totaal extra milieukosten in 2000	44800

Tabel 3. **Percentage bedrijven dat in continuïteitsgevaar komt van de bedrijven met varkens in 1988/89 bij verschillende situaties.**

zonder extra milieukosten	22%
met extra milieukosten	
– bij goedkope stalaanpassingen en mestvetwerking	36%
– basisberekening	50%
– bij huidige stand van de techniek en kosten	68%